

Descânțete și vrăji în folclorul literar al comunității huțule din Bucovina

*

Spells and Charms in the Literary Folklore of the Hutsul Community from Bukovina

Constantin-Andrei Pătrăucean

PhD student, “Ștefan cel Mare” University of Suceava, Romania

Professor Claudia COSTIN, PhD (coord.)

DOI: 10.61215/GAMC.2025.4.15

Abstract

This study explores the presence and functions of spells and charms in the literary folklore of the Hutsul community from Bukovina, emphasizing the mythological dualism between good and evil that permeates their worldview. The paper highlights the role of demonic entities – particularly the figure of the devil, locally referred to as “ditko” – as represented in traditional narratives, beliefs, and rituals. Through ethnographic documentation and oral testimonies, including legends about unbaptized children turned into spirits (moroi), the article reveals how supernatural beings are deeply embedded in Hutsul cosmology. Particular attention is given to magical practices intended to protect individuals or restore balance, often involving offerings to household spirits such as “Mititelul”. These beliefs, rituals, and their symbolic representations persist in isolated mountain communities, where oral tradition continues to preserve a rich cultural heritage. The study also reflects on contemporary ethnographic efforts to document such phenomena, including rituals for controlling the weather and invoking protective forces, as observed in the fieldwork of local researchers and journalists.

Keywords: Hutsuls, spell, charms, folklore, Bukovina

Introducere

În ceea ce privește originea populației huțule, acesta este un subiect intens discutat de cercetători, întrucât lipsa unor documente istorice clare face ca specialiștii să emită multe teorii, unele dintre acestea contradictorii. În general, populația huțulă este considerată ca fiind un grup etnic de origine slavă, dar care are diverse influențe, atât culturale, cât și lingvistice. Cea mai larg acceptată teorie este că huțulii sunt de origine slavă, fiind un grup minoritar care s-a format prin amestecul diverselor triburi slave, inclusiv ucraineni și polonezi.

Harta de mai jos (Andronic 30) oferă o imagine asupra fluxurilor demografice și a amestecurilor etnice din zona pe care o avem în vedere.

Aceste curențe migratorii au avut un impact major asupra compoziției etnice și culturale din nordul Moldovei. Ceea ce ne interesează este curențul huțul din secolul al XVII-lea care arată migrația huțurilor mai ales din partea Pocuției spre nordul Moldovei, în special în zona Seletinului. Cu toate acestea, conform hărții, valul de populație huțură pare a fi inferior curențului rutean (după 1766), așa cum se poate observa:

Elementele de dualitate mitologică sunt profund înrădăcinate atât în cultura huțură, cât și în majoritatea tradițiilor populare, manifestându-se prin opoziția binelui și răului, a Fârtatului și Nefârtatului sau a Dublului negativ. Acest dualism mitologic, pe care Antoaneta Olteanu îl definește drept un „demonism malefic” (Olteanu 11) specific culturilor populare, reflectă structuri arhaice de interpretare a lumii. Datorită numeroaselor descântece create de-a lungul timpului – folosite pentru influențarea vremii, atragerea bogăției, sporirea laptelui vitelor sau echilibrul sufletească – huțurii și-au câștigat renumele de vrăjitori, această reputație fiind amplificată de singurătatea pe care au experimentat-o în munți.

Huțurii îi spun diavolului „ditko” pe care mentalul colectiv huțur îl reprezintă ca pe un tânăr care face multe șotii. Semnul distinctiv pentru care e considerat ditko e că șchiopătează de un picior, iar cei văzători cu duhul îi pot vedea coada sau copitele. Ca în alte culturi, și la huțuri diavolul poate fi metamorfozat într-o pisică, câine, lup sau capră, toate de culoare neagră. Chiar dacă pe timpul zilei se comportă ca animalele normale, în timpul nopții acestea se transformă în diavol și își pot exercita influența doar până la ai doilea cântat al cocoșilor, când se transformă din nou în animale normale. De aceea huțurii

pe timpul nopții se feresc să umble, iar dacă cumva îi prinde noaptea pe drumuri, e semn rău. Duhurile necurate prezente în aceste animale, care pot intra de asemenea și în diferiți oameni „slabi de înțger” pot proveni, spune lumea din sat, de la copiii morți nebotezați, suflete care se transformă în așa-numiții moroi care fac rău fie copiilor, fie fetelor tinere. În comuna Izvoarele Sucevei din județul Suceava, am consemnat o legendă a existenței copiilor morți nebotezați, care se transformă în strigoi:

Copiii aceia nebotezați-strigoi. Ei plâng, plâng, plâng, dar n-ai ci ti uita înapoi, ci ti iau cu dâșii. Po' să plângi lângă tîni, tu n-ai ci ti uita, tu numa' înainte, înainte! Dacă vrea, ti iea din pat și ti duși. (Tironeac Cristinel, 28 de ani, Izvoarele Sucevei)

1. Dualitatea mitologică. „Ditko” în mentalul huțulilor. Descânțete

Simbolismul scâncetului de copil și interdicția de a întoarce capul sugerează o altă componentă importantă a imaginarului arhaic: duhurile copiilor nebotezați, considerate spirite rătăcitoare, lipsite de pace. Ideea că o simplă întoarcere a privirii le-ar putea permite să pătrundă în lumea celui viu este specifică credințelor de tip apotropaic (protecție prin evitare și gesturi rituale). Aruncarea unei batiste peste umăr și rostirea unui nume reprezintă o formulă de ruptură, de închidere a porții deschise, o acțiune de restaurare a echilibrului:

Și tot așa ne-a mai povestit o pățanie, deși relativ aproape ca și timp, undeva prin anii 80, înainte de '80, la fel în pădure, s-a îndreptat spre casă. Asta era important, de fapt eu am remarcat, atunci când era lună nouă. Deja urcase o bucată pe munte, când la un moment, dat n-a mai putut trece: nici în sus, nici în jos, și zicea «aveam toporișca cu mine, am încercat. De acolo nu mai știu ce s-a întâmplat cu mine. M-a purtat tot ceva un duh nevăzut, pentru că m-am trezit după aceea într-un grajd în alt sat, nu acolo, în vecini.» El era de la Ehrește și s-a trezit undeva la Dubiusca, într-un grajd, sub niște iesle, hainele rupte, zgâriat, nu știa cum, de unde și până unde a ajuns acolo. Și bunicii noștri tot povesteau de aceste duhuri care te poartă, când te prinde singur cumva, fără lumină. [...] Și îmi spunea bunica: «dacă vi se întâmplă asta, să nu întoarceți capul, Doamne ferește să te uiți în spate să vezi cine plânge. Dacă ai o batistă, orice ai, aruncă peste umăr și spune un nume, ce vrei tu: ori nume de femeie, ori nume de bărbat și du-te mai departe că o să tacă din gură. Astea ar fi duhurile copiilor nebotezați, un fel de strigoi. (Elena Torac, 54 de ani, Brodina)

În credințele huțule, diavolul nu este doar o entitate malefică, ci poate fi și un aliat al omului, în anumite condiții. Astfel, în tradiția orală a bătrânilor huțuli, diavolii sunt împărțiți în alte două categorii: diavolii „dați de Dumnezeu” și cei „născuți de om”, cei din urmă fiind capabili să stabilească relații cu oamenii și să le ofere ajutor în schimbul unor ofrande.

Pentru ca vrăjile și blestemele să aibă efect, diavolul trebuia „hrănit” corespunzător, fiind evitată sarea, iar ofrandele constau, de obicei, în lapte și mămăligă nesărată. În imaginarul huțul, diavolul este adesea numit „Mititelul”

și i se atribuie un loc special în gospodărie, fiind adăpostit în pod sau în spații mai retrase. Conform mărturiilor etnofolclorice, femeile pregăteau o strachină specială pentru acesta, oferindu-i lapte dimineța sau seara, după mulsul vacii. Nepăstrarea acestui ritual putea atrage represalii asupra familiei, sub forma unor pagube materiale sau a altor nenorociri, așa cum susține meșterul popular Elena Torac:

Mititelul este un drăcușor de casă pe care îl au cei mai înstăriți, cei mai bogați, ca să-i ajute. Femeia de casă, de obicei seara când mulge sau dimineța are o strachină în care pune lapte pentru el, să se aibă bine, chiar îl trimite undeva, se ajută cu el. În cazul în care nu este tratat bine, dacă te pui rău cu el, sigur că ai probleme, sparge prin casă, trănțește uși, chiar și animale, face pagube. (Elena Torac, 54 de ani, Brodina)

Imaginea demoniului rămâne un element definitoriu în cultura și tradițiile huțânești, fiind profund înrădăcinată în comunitățile montane izolate, unde progresul modern nu a influențat semnificativ sistemul de credințe. În aceste spații, practicile magico-rituale, inclusiv vrăjile și descântecele, continuă să fie transmise din generație în generație, menținând un echilibru între sacru și profan. Jurnalistul Bogdan Lupescu, originar din zona Câmpulung Moldovenesc, a realizat la începutul anilor 2000 o serie de reportaje etnografice axate pe legende și manifestările supranaturale din satele huțule. Impresionat de autenticitatea credințelor și a obiceiurilor locale, acesta a documentat experiențele comunităților huțule, subliniind rezistența lor culturală în fața modernității.

Printre numeroasele evenimente la care a fost martor, Bogdan Lupescu a asistat, în anul 2005, la un ritual de alungare a ploii în satul Argel, comuna Moldovița, desfășurat pe dealul Zigreva, o zonă cu o puternică încărcătură mitologică, evocată ulterior și în proza lui Casian Balabașciuc (Balabașciuc 7). Cercetătorul, aflat în teren alături de Nicolae Iurniuc și Ilie Florescu, doi pasionați de vestigii culturale, a fost surprins de o furtună puternică în gospodăria unor bătrâni huțuli.

Pe măsură ce ploaia se intensifica, gazda, o femeie în vârstă, manifestând o atitudine de profundă îngrijorare față de forțele naturii, s-a retras în spatele casei, ținând în mână o sticlă cu apă. Între timp, i-a îndemnat pe oaspeți să se adăpostească în interior. În acest spațiu izolat, femeia a început un descântec de încetare a furtunii, structurat într-o formă ritmică asemănătoare bocetului, acompaniat de gesturi rapide și sacadate. Pe fundalul tunetelor și fulgerelor tot mai intense, mișcările sale păreau să urmeze un tipar „șamanic”. Apa de culoare galbenă, folosită în cadrul ritualului, era, de fapt, „apă neîncepută”, adusă de bătrână de la o mănăstire huțulă, așa cum confirmă și mărturiile lui Vasile Hutopilă (71 de ani, comuna Izvoarele Sucevei).

În timpul descântecului, femeia revine prin ploaia torențială cu ochii închiși și cu o înfățișare transfigurată, păstrând o stare de profundă concentrare ritualică. Conform credinței locale, pentru ca efectul descântecului să fie garantat, aceasta trebuia să-și suspende toate simțurile până a doua zi: nu avea voie să vadă, să audă sau să vorbească. Se credea că orice abatere de la această regulă ar atrage o pedeapsă divină severă, cea mai mare amenințare fiind aceea de a fi trăsniță³.

În tradiția huțulă, descântecul de legare a norilor necesitau participarea a două persoane – un bărbat și o femeie –, aspect care reflectă principiul complementarității sacre dintre masculin și feminin în cadrul ritualurilor magico-religioase. Astfel, după ce femeia și-a încheiat partea ei de ritual și a intrat în casă, responsabilitatea continuării descântecului i-a revenit bărbatului. Acesta a ridicat mâna dreaptă spre cer, formând un „căuș” – gest simbolic menit să capteze și să direcționeze energia descântecului –, și a început să rostească formula ritualică destinată alungării norilor:

Ide es colaciame! Ide es colaciame!⁴

Deși bărbații huțuli sunt recunoscuți pentru capacitatea lor de a rosti descântece și pentru practicarea solomonăriei, în cadrul comunității huțule au existat și femei cu daruri aparte, care desfășurau ritualuri magice complexe, inclusiv farmece și vrăji. Printre practicile magico-rituale păstrate până în vremuri relativ recente se număra și „legatul bărbatului” de către femei, un act de magie ritualică menit să asigure fidelitatea partenerului. Această practică consta în faptul că, dacă un bărbat întreținea relații intime cu o femeie măritată, aceasta putea să-l „lege”, împiedicându-l astfel să mai aibă relații cu alte femei. Se credea că această formă de magie acționa asupra potenței masculine, având efecte ireversibile dacă nu era desfăcută printr-un alt ritual specific.

Chiar aici s-a practicat legatul bărbatului. Dacă te culcai cu o femeie măritată, te lega. Te puteai culca numai cu ea și cu alta nu. Era aici, tot de la huțuli, o chestie de vrăjitorie, asta era legatul. Astea sunt verbale. Am auzit-o pentru că fratele unui prieten de-al meu a pățit-o aici aproape, cu o femeie pe care o cunoșteam. Până n-a

³ O astfel de interdicție există și în comuna Brodina, pe care am întâlnit-o în cătunul Hepa: în noaptea Sfântului Vasile, după miezul nopții, oamenii nu trebuie să stea pe drumuri, întrucât animalele fac sobor și vorbesc cu glas de om, iar cine ar auzi vorbele acestora, ar surzi și ar muți pe loc.

⁴ Bogdan Lupescu traduce acest descântec astfel: *Du-te, nu aici ți-s colacii!*; *În vârtej să te duci!* sau *Du-te învârtindu-te!* Expresia *Du-te învârtindu-te!* face referire la anumite formule specifice, din cadrul formulelor de salut. Chiar dacă, în esență, salutul reprezintă un aspect pozitiv, provocând o anumită afectivitate sau respect, în cadrul comunităților rurale, putem vorbi despre saluturi de întâlnire și cele de rămas bun, iar uneori, aceste saluturi capătă o formă peiorativă, care conduce către o interpretare sub formă de blestem sau de a descolinda (Petru Caraman).

amenințat-o, nu l-a dezlegat de treaba asta. (Vasile Hutopilă, 71 de ani, Izvoarele Sucevei)

În mod similar, multe femei din comunitatea huțulă recurg la puterea sacră pentru a efectua descânțece menite să alunge boala. Aceste practici rituale, transmise din generație în generație, implică utilizarea unor obiecte cu valențe simbolice și magico-religioase. Potrivit cercetătorului Mugur Andronic, unul dintre aceste descânțece presupune folosirea unei bucăți dintr-o haină preoțească, în care este înfășurată o crenguță de busuioc – plantă cu puternice conotații sacre în cultura populară. Ulterior, acestui obiect ritualic i se dă foc, iar cel/cea care efectuează descântecul trasează cercuri de fum în jurul capului persoanei bolnave. În timpul acestui act, sunt rostite formule incantatorii și imprecății menite să alunge boala și să faciliteze procesul de vindecare:

S-a pornit (se spune numele celui descântat) de acasă, gras, frumos și sănătos. Când a ajuns pe la jumătate, s-a întâlnit cu frica înfrică, spaima înspăimată, în ceas de moarte dată. Du-te în munții cei cărunți, unde vaca neagră nu mugește, unde cocoșul negru nu cântă. Lasă-l pe (se spune numele bolnavului) curat și luminat cu descântecul de la mine și darul de la Dumnezeu. (Mugur 54)

Descânțecul și vrăjile constituie o componentă fundamentală a folclorului literar huțul, reflectând atât încercarea comunității de a influența realitatea, cât și dorința de a anticipa evenimente viitoare. Aceste practici magico-rituale erau adesea integrate în riturile de trecere, marcând momente esențiale din viața individului, precum nașterea, căsătoria sau moartea. De asemenea, descânțecul puteau fi utilizate și în scopuri malefice, pentru săvârșirea răului asupra unei persoane sau a unei comunități. Practicile de acest tip, asociate cu magia neagră, erau temute și respectate, iar cei care le cunoșteau erau priviți fie ca vindecători, fie ca persoane periculoase, capabile să influențeze soarta celor din jur.

Există chiar și în zilele noastre, mai ales în sate și locuri izolate, realități magice care mai pot fi cercetate, atât timp cât performerii acestora încă trăiesc. În satele huțule au existat numeroși vrăjitori ascunși în satele din vârfurile munților, vrăjitori numiți și „bănuiți”, întrucât casele acestora, se spune, erau păzite de spiritele necurate. Bănuiții reprezentau o categorie a vrăjitorilor care se ocupau cu clocirea unui ou de la o găină neagră: era nevoia de o găină complet neagră, iar primul ou realizat trebuia „clocit” sub-braț de persoana respectivă timp de patruzeci de zile, în post negru și izolare completă, iar după această clocire urma să iasă la iveală o arătare neagră, un diavol care ar fi fost ulterior în slujba omului. Imaginea diavolului este variată la huțuli, acesta putând fi metamorfozat într-un țap mic, într-o pisică sau chiar într-un pui de găină cu cornițe. Formula obligatorie la spargerea cojii era:

Tu ești al meu, dar eu nu sunt al tău. (Bogdan 629)

Această formulă magică obliga entitatea demonică să rămână pentru totdeauna în slujba celui care o invocase. Considerată „stăpân al casei”, această ființă supranaturală avea capacitatea de a cunoaște orice mișcare din gospodărie și de a proteja locuința împotriva influențelor malefice.

În mentalul colectiv al huțulilor circulă legende cum că existau chiar și târguri de „diavoli”, oamenii putându-și cumpăra diavolii „gata cloțiți”. Probabil că achiziționarea unui astfel de diavol era destul de costisitoare, având în vedere afirmația Elenei Torac conform căreia doar cei mai înstăriți dețineau o astfel de arătare. Acești diavoli se metamorfozau în mingi negre care îi puteau speria pe săteni, rostogolindu-se pe ulițele satului cu un zgomot puternic ca de aripi. Acești „bănuiți” aveau anumite sărbători în timpul verii la care, spun legedende din Bobeica, se întâlneau și dansau în jurul unui foc până spre dimineață, atrăgând atenția oamenilor care observau focul din vârful dealului. Bătrânii susțin că un astfel de necurat avea o anumită întrebuințare și astfel dacă acesta era cumpărat de la „târgul de draci” de pe lângă Bistrița, pentru a avea efect, cumpărătorul trebuia să precizeze de la început scopul pentru care îl dorea: pentru vite, pentru bani, pentru noroc la vânzări, pentru noroc în general.

2. Mana laptelui. Vrăji

Laptele, ca simbol primordial al hranei, al purității și al legăturii omului cu animalul domestic, ocupă un loc central în imaginarul magic al comunităților tradiționale din Bucovina. Afectarea sa – prin „mană”, adică o acțiune malefică voită care oprește lactația vacii – este interpretată de huțuli drept un dezechilibru spiritual, o „lovitură” dată întregii gospodării.

Credința în „mana laptelui” sau „luatul laptelui” constituie un element central al imaginarului magic huțul, fiind o practică răspândită în rândul acestei comunități. Deși similară cu credințe întâlnite în alte culturi pastorale, această concepție dobândește în cadrul tradiției huțule caracteristici distincte, reflectând o viziune specifică asupra relației dintre om, animal și forțele supranaturale. Aproape fiecare gospodărie huțulă păstrează în memoria orală relatări despre cazuri în care laptele vitelor ar fi fost „furat” prin mijloace magice.

Numeroase semne prevestitoare sunt asociate cu acest fenomen, indicând faptul că mana animalului a fost luată sau că este supusă unui pericol iminent. Printre acestea se numără modificarea consistenței sau a mirosului laptelui, prezența sângelui în laptele muls ori scăderea bruscă a producției. Pentru a verifica dacă laptele a fost „luat”, se recurge la o probă ritualică: dacă pisica refuză să-l bea, aceasta este considerată o confirmare a intervenției unei

forțe malefice. În concepția huțulă, laptele și mierea sunt simboluri ale abundenței și ale principiilor creatoare fundamentale. Pierderea manei laptelui este astfel interpretată ca o manifestare a unui dezechilibru mai larg în comunitate, semnalând prezența unei influențe nefaste ce amenință ordinea socială și naturală.

În încercarea de a determina dacă fenomenul „manei laptelui” ar putea avea o explicație fiziologică, am consultat un medic veterinar care activează în satele huțule și care este familiarizat cu această credință persistentă în comunitate. Specialistul confirmă că și în prezent, mulți huțuli, atunci când observă simptome neobișnuite la vitele lor, recurg mai întâi la practici magico-rituale, apelând la vrăjitori sau descântătoare înainte de a solicita ajutor medical. Această perspectivă reflectă o viziune tradițională asupra bolii, în care explicațiile supranaturale predomină în fața celor științifice. Medicul veterinar subliniază dificultatea de a convinge un locuitor al munților că scăderea producției de lapte sau modificările în compoziția acestuia ar putea avea o cauză biologică, cum ar fi o infecție, un deficit nutrițional sau stresul animalului. Persistența acestei credințe evidențiază importanța structurilor mentale arhaice în cadrul comunității huțule, unde relația dintre om, animal și sacru continuă să fie mediată de elemente ale gândirii mitico-magice:

În copilărie râdeam de ideea «luatului manei», în tinerețe nu credeam că ar fi posibil așa ceva, până în momentul în care mi-a explicat cineva că a contesta vrăjile echivalează cu a-l contesta pe diavolul, or asta duce implicit la necredința în Dumnezeu. Așa că mă văd nevoit să recunosc că e posibil să fie persoane care se îndeletnicesc cu astfel de practici. Ce pot confirma este că acum, în mileniul trei sunt oameni din satele de munte (și nu puțini la număr) care, la instalarea unei mamite (afecțiune a ugerului care se manifestă și prin modificarea aspectului și a calității laptelui) apelează mai întâi la descânțece și mai apoi la veterinar. Uneori e chiar destul de dificil să convingi o astfel de persoană că e vorba de «o boală», nicidecum de «baba aia, că știe tăți lumea că ia mana de la vaci». Problema se extinde și la cai, în special în caz de «șchiopătură», când proprietarul aleargă mai întâi la descântător, abia apoi la medic. (Cezar Schipor, 58 de ani, Brodina)

Mana laptelui se poate lua la huțuli, conform lui Nicolae Coriciuc⁵, de către o femeie bătrână care se duce pe îmaș înainte de răsăritul soarelui și ia puțin pământ din urma vitei, după care merge acasă și descântă, fiind capabilă

⁵ Profesorul Nicolae Coriciuc deține o cunoaștere vastă despre numeroase practici oculte ale localnicilor, dedicându-se în totalitate munților și tradițiilor acestora. El subliniază faptul că, în mod obișnuit, descânțecele și vrăjile practicate de huțuli nu au intenții negative. De asemenea, el remarcă faptul că femeile bătrâne care știau să fure laptele de la vite au sfârșit în chinuri groaznice, așa cum a aflat din experiențele sale. În singurul interviu disponibil online, Coriciuc a fost întrebat dacă preoții sunt de acord cu terapia naturistă asociată cu magia. În răspunsul său, el a afirmat că, din păcate, chiar și preoții și medicii, atunci când se confruntă cu boli, ajung să apeleze la el pentru a-i vindeca, chiar dacă inițial sunt sceptici și își pun la îndoială capacitățile.

ulterior „să mulgă melița⁶”. Un descântec pentru prevenirea manei laptelui, conform lui Nicolae Coriciuc, în dialect huțul, este, în traducere:

Vițel-vițelus,
Vacă-văcuță,
Cum am turnat laptele în oale,
Nu o să-l poată lua nimeni niciodată!

După rostirea descântecului, se pregătește agheasma în care se adaugă un fir de busuioc, iar în timp ce se face cruce, se rostește rugăciunea „Tatăl nostru”. Ulterior, se stropesc atât vitele, cât și locuința, asigurându-se o protecție generală pentru întreaga viață a animalului. În plus, în tradițiile din Bucovina, există și practici de protecție care se aplică anual sau chiar zilnic. De exemplu, după ce gospodina termină de muls vaca și părăsește grajdul, aceasta face semnul crucii pe șoldul animalului, ca parte a ritualului protector.

Credința că laptele poate fi furat prin vrăji este larg răspândită, iar atunci când o vacă încetează brusc să dea lapte, se consideră adesea că cineva i-a făcut „farmece la lapte.” Într-o astfel de situație, pentru a contracara efectul vrăjii, pe lângă ce am precizat deja, se recurge la un ritual de reîntoarcere a laptelui „furat”. Dacă în seara respectivă vaca nu dă lapte, stăpânul ei ia laptele de la o altă vacă, care a continuat să dea lapte, și îl varsă în toaletă, rostind o formulă magică. Se crede că acest gest rupe legătura dintre cel care a blestemat și victima sa, iar făptașul resimte imediat consecințele – fie se îmbolnăvește, fie i se întoarce propria vrăjitorie împotriva lui. Actul de a arunca laptele într-un loc considerat impur simbolizează anularea farmecelor, iar rostirea cuvintelor magice – chiar dacă acestea sunt cunoscute doar de cei inițiați – funcționează ca o formulă de protecție.

În cadrul interviului realizat la Brodina cu Nicolae Coriciuc, Gheorghe Cega și Elena Torac, ghidul care i-a însoțit pe realizatorii emisiunii i-a oferit acestuia o frunză mare, spunându-i că, atunci când frunza se va usca, va însemna că el va muri. La trei zile după despărțire, în mijlocul nopții, realizatorul s-a trezit brusc din somn și, privind frunza, a observat că aceasta se uscăse. A doua zi, a aflat că bărbatul care îi oferise frunza murise chiar în momentul în care el observa darul său. Deși am încercat să aflăm identitatea ghidului, nu am reușit să o descoperim; se pare că ar fi fost un vrăjitor din comuna Brodina⁷, care a decedat la începutul anilor 2000. La plecare,

⁶ Conform DEX, *melița* este o unealtă primitivă de lemn, folosită în industria casnică pentru a zdrobi și a curăța cânepa și inul de părțile lemnoase, pentru a alege fuiorul sau pentru a se obține câlții.

⁷ Și în tradițiile magico-religioase ale huțulilor din Valea Putilei, vrăjitorii erau percepuți ca fiind purtători ai unor puteri oculte, greu de înțeles și de controlat de către comunitatea largă. În imaginarul colectiv, acești indivizi posedau cunoștințe deosebite în domeniul vrăjitoriei,

realizatorul emisiunii a descris atmosfera de la plecare din comunitatea huțulă: „O noapte grea ca plumbul memoriei se lăsa peste codrii fără de început și sfârșit ai Bucovinei, iar liniștea era atât de profundă încât îți era teamă chiar să respiri.” (Ioan T. Lazăr)

Concluzii

Analiza descântecelor și a practicilor magico-rituale din folclorul huțulilor relevă un corpus arhaic de formule verbale și gesturi performative, un sistem complex de reprezentări simbolice care mediază relația comunității cu universul natural și supranatural. Aceste elemente funcționează ca veritabile „coduri culturale”, integrând mecanisme de coeziune socială, terapie psihosomatică și transmitere intergenerațională a cunoașterii tradiționale. Prin suprapunerea între funcția pragmatică (vindecare, protecție, atragerea norocului) și dimensiunea mitico-rituală, descântecele huțule se constituie într-un model de reziliență culturală, demonstrând capacitatea unei comunități montane marginale de a conserva, adapta și reactualiza un patrimoniu imaterial cu valoare antropologică universală. În acest sens, ele reprezintă nu doar relicve etnografice, ci și noduri vii ale memoriei colective, relevante pentru studiile de etnologie comparată, antropologia religioasă și cercetările asupra performativității limbajului.

Trebuie să aducem în discuție și componenta blestemului, chiar dacă astăzi expresia sa magică aproape că lipsește și în felul acesta are loc o desacralizare a acestuia. Cu toate acestea, la bază, blestemul este considerat o manifestare a magiei verbale, bazată pe gândirea magică conform căreia cuvântul rostit este considerat capabil de a influența realitatea. Evident că nu este specific numai huțulilor, întâlnindu-se în majoritatea culturilor arhaice, unde se crede că vorbele rostite cu intenție și autoritate au o forță creatoare sau distructivă. Are în același timp și o dimensiune psihologică, dar în același timp pune accent pe aspectul lingvistic și performativ (după teoria lui J. L. Austin). Formulațiile specifice, repetițiile și invocarea unor entități supranaturale întăresc această dimensiune ritualică. În folclorul românesc, ele sunt adesea legate de justiția divină, fiind invocate de bătrâni, mame sau preoți ca o ultimă formă de pedeapsă atunci când dreptatea lumească nu funcționează. Ivan Evseev definește blestemul ca fiind „un act de magie verbală bazat pe credința în puterea cuvântului de a institui, de a modifica o stare existentă.” (Ivan 35) iar Victor Kernbach, în aceeași direcție, susține că prin intermediul blestemului „se invocă mânia sau urgia unei divinități asupra unei ființe, unui obiect, unei acțiuni.” (Victor 45) În acest context, unele blesteme invocă direct boala asupra

fiind capabili să lege și să dezlege blesteme, să rostească descântece cu forță performativă și să intervină în ordinea firească a lucrurilor prin practici ritualice.

celui vizat, cum ar fi: „Lovi-te-ar boala să te lovească!” sau „Mânca-te-ar ciurma!”. Altele vizează schimbarea radicală a condițiilor de trai, privând persoana de resurse esențiale: „Să n-aibă hrană pe pământ / Și nici cruce la mormânt”. Cele mai dure dintre ele ajung până la dorința expresă a morții: „Vede-te-aș cu picioarele înainte!” sau „Mânca-te-ar corbii!”, reflectând atât intensitatea emoțiilor, cât și credințe populare despre puterea cuvântului rostit.

Bibliografie

- Andronic, Mugur. *Huțulii-o minoritate din Bucovina*. Suceava: Societatea Culturală „Ștefan cel Mare” Bucovina, 1998.
- Austin, J.L. *Cum să faci lucruri din vorbe*. Pitești: Editura Paralela 45, 2005.
- Balabașciuc, Casian. *Stranii povestiri huțule*. Moldovița: Editura Cibela, 2007.
- Caraman, Petru. *Descolindatul în Orientul și Sud-Estul Europei*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997.
- Evseev, Ivan. *Dicționar de magie, demonologie și mitologie română*. Timișoara: Editura Amacord, 1997.
- Kernbach, Victor. *Dicționar de mitologie generală, Mituri. Divinități. Religii*. București: Editura Albatros, 2001.
- Lupescu, Bogdan. *Necuratul din vârful dealului*. București: *Formula As*, nr. 629, 2004.
- Lupescu, Bogdan. *Zigreva, Dealul Trăsnetelor*. București: *Formula As*, nr. 681, 2005.
- Olteanu, Antoaneta. Prefață la *Imaginea nefratelui în literatură*, Simona Maria Drelciuc. Iași: Editura Lumen, 2015.
- *** „Între mit și adevăr-huțanii”, Brodina, 2000, reportaj video realizat de Ioan T. Lazăr, documentarist Petru Manița: <https://www.youtube.com/watch?v=kuRyCoTelBY&t=1s>, accesat la data de 06.06.2025.

Informații din teren:

- Cezar Schipor, 58 de ani, comuna Brodina, Suceava, ianuarie 2024.
- Cristinel Tironeac, 28 de ani, comuna Izvoarele Sucevei, Suceava, octombrie 2023.
- Elena Torac, 54 de ani, comuna Brodina, Suceava, aprilie 2025.
- Vasile Hutopilă, 72 de ani, comuna Izvoarele Sucevei, Suceava, octombrie 2023.